

3. Интерференция // Психология общения: Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А.А. Бодалева. – М. : Изд-во «Когито-Центр», 2011. – [Ел. ресурс] <http://vocabulary.ru/dictionary/1095> (дата звернення 27.03.2014).
4. Полуяхтова С. В. Феномен интерференции в иноязычной профессиональной межкультурной коммуникации / С.В. Полуяхтова. // Педагогическое образование в России. – № 1. – 2012. – С. 108-110.
5. Сухова Н.А. Культурно-страноведческая интерференция в деловой коммуникации / Н.А. Сухова // Труды Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – СПб., 2013. – Т. 196. – С. 14-18.
6. Тимачев П.В. Лингвокультурная интерференция как коммуникативная помеха (на материале английского языка): автореферат дис. канд. филол. н. – Волгоград, 2005. – 17с.
7. Федорова Н.П. Преодоление лингвокультурной интерференции в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых вузов (на материале английского языка) / Н.П. Федорова: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Н. Новгород, 2010. – 20 с.
8. Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному: учеб. пособие для студентов / А.В. Щепилова. – М. : ВЛАДОС, 2005. – 245 с.
9. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учеб. пособ. для преподавателей и студентов / А.Н. Щукин. – 4-е изд. – М. : Филоматис : Изд-во «Омега-Л», 2010. – 480 с.
10. Byram M. From Foreign Language Education to Education for Intercultural Citizenship: Essays and Reflections / Michael Byram. – Clevedon : Multilingual Matters, 2008. – 272 p.

Дудолодова А.В.

Методика и практика преодоления лингвокультурной интерференции в процессе подготовки будущих преподавателей иностранного языка

Статья посвящена изучению явления интерференции в методике и практике преподавания иностранного языка. Уточняется содержание понятия интерференции в противопоставлении с трансференцией. Анализируется влияние интерференционных процессов на межкультурную коммуникацию. Рассматривается содержание, причины возникновения и пути преодоления лингвокультурной интерференции. Внимание сосредоточено на формировании социокультурной компетенции преподавателя иностранного языка как одного из главных условий преодоления лингвокультурной интерференции.

Ключевые слова: интерференция, трансференция лингвокультурная интерференция, методика преподавания иностранного языка, межкультурная коммуникация, социокультурная компетенция.

Dudoladova A.V.

Methods and practice of overcoming linguo-cultural interference within the training of future foreign language teachers

The article is aimed at studying the phenomenon of interference in the methods and practice of foreign language teaching, involving peculiarities of its interpretation in different fields of knowledge. The essence and types of interference (as the transfer of mother tongue rules to a foreign language, which causes a great number of mistakes) at different language levels are viewed through positive interference that proves to be essential in facilitating language skill formation. The notions of negative and positive interference have been clarified on the basis of latest research in the methods of teaching. The conflicting nature of language interaction has been accentuated, with defining interference as conflict interacting of cognitive and speech mechanisms that is manifested in the secondary language personality in the form of deviation from linguistic, discourse, socio-cultural standards of one linguo-culture under the influence of another. Interference processes in the framework of intercultural communication have been analyzed. The author has demonstrated didactic and methodical ways of overcoming the phenomenon of interference in foreign language learning. With the essence, reasons for emerging and possible ways of overcoming linguo-cultural interference being investigated in the context of cross-cultural interaction, special attention is paid to theoretical analysis of basic cultural concepts and their practical application in the process of teaching a foreign language in linguistic institutions of higher education. The formation of socio-cultural competence of a foreign language teacher has been put in the focus of attention in the present article, while substantiating its importance as the main condition for overcoming linguo-cultural interference. Essential characteristics of socio-cultural competence, such as knowledge of a system of social and cultural universals reflecting basic concepts which are specific for every culture, have been revealed. Potential lines of investigating interference in foreign language teaching have been identified.

Key words: interference, positive interference, linguo-cultural interference, methods of teaching a foreign language, intercultural communication, socio-cultural competence.

Подано до редакції 31.03.2014.

УДК 37. (091)

© 2014

Кобилянська Л.І.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ГУВЕРНЕРА
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ**

У статті розглядається проблема формування індивідуального професійного іміджу майбутніх гувернерів. Система підготовки передбачає формування і розвиток необхідних професійних якостей, знань, умінь. З іншого боку, її важливою складовою є пошук професійного іміджу. Розвиток гувернерського іміджу – це система індивідуальної роботи, яка спрямована на розкриття й самореалізацію неповторності, притаманної кожному педагогу. Автор статті вважає, що доцільним є уведення спецкурсу “Педагогічна майстерність гувернера”, у якому розглядатимуться шляхи формування основних складових іміджу через систему практичних занять, тренінгів тощо.

Ключові слова: гувернер, професійний імідж, професійна підготовка, професійні та особистісні якості, складові іміджу, професійно-орієнтовані навчальні дисципліни.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Концепт гувернерства як особливої освітньо-виховної системи та виду професійно-педагогічної діяльності формувалася упродовж сторіч. Започаткований у давньогрецькій традиції (у діяльності та спадщині Сократа, Платона, Аристотеля), розвинутий в часи Відродження, Реформації, Просвітництва, пов'язаний з іменами Вітторіно да Фельтре, Еразма Роттердамського, Томаса Мора, Мішеля Монтеня, Джона Локка, Жан-Жака Руссо та інших, він набуває нових форм у к. XIX – XX століттях, трансформуючись у репетиторство, тьюторство, структуру й функціонування нових типів навчальних закладів, а на початку XXI століття набуває актуальності, поширення в оновленому вигляді. Разом із тим поняття гувернерство завжди співвідносилось з поняттям “довершена освіта” як результатом роботи домашнього наставника, а отже, і він сам повинен бути “...на висоті, морально довершеним, поміркованим, освіченим, з широким гуманістичним кругозором” (переклад – Л.К.) [2, с.263]. Еталон гувернера – Джон Локк – за свідченням дослідників, був “...розсудливим, стриманим, організованим, обачним і ...основним своїм завданням вважав дати дитині відповідний “погляд на людство” (звичаї, правила співжиття тощо), навчити її любити те, що гідне похвали” (Л.К.) [2, с. 120-121]. Вимоги до особистості домашнього наставника, його професійних якостей та людських переконань і устремлень завжди були сутнісною характеристикою гувернерства.

Разом із тим у другій половині XX століття (особливо на теренах колишнього СРСР) акцент у підготовці і професійній діяльності педагогів робився на фахових, методичних знаннях, уміннях і навичках, які відповідали б конкретному напрямку роботи учителя. Зовнішній вигляд педагога, його імідж часто тлумачились як маска, намагання приховати недоліки професіоналізму. Побутувала думка, що для педагога пріоритетом є внутрішній зміст над зовнішнім виявом особистості, тобто важливіше “бути, а не здаватися”. Тому будь-які розмови про імідж сприймалися насторожено, як заклик грати перед учнями, а, отже, бути нещирим, несправжнім [3, 25].

Сьогодні ми свідомі того, що сучасний вчитель – представник суспільства, держави, громади, одного із найважливіших видів професійної діяльності; людина, яка безпосередньо впливає на формування юного покоління українських громадян. Тому він повинен бути високопрофесійним і одночасно – особистістю з яскраво вираженими людськими якостями, що мають глибоке внутрішнє підґрунтя та відповідне зовнішнє вираження. Формування іміджу педагога – одне із найскладніших завдань вищих навчальних закладів, однак й одне з найактуальніших. Домашній учитель/вихователь – гувернер, підготовка якого здійснюється у ряді вишів України як спеціалізація основних педагогічних спеціальностей, виконує важливе соціальне замовлення – виховує еліту нації, а з іншого боку, оптимізує індивідуальний освітній та реабілітаційний маршрут дітей з особливими потребами, що виховуються у сім'ї (коли йдеться про соціального гувернера). Такий фахівець потребує відповідної підготовки, у тому числі й у напрямі формування індивідуального професійного іміджу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблематика публікації передбачає аналіз комплексу науково-теоретичних праць різного спрямування, як от – формування професійно-педагогічного іміджу як складової професійної компетентності учителя (С.Аминтаєва, М.Апраксина, Е.Бекетова, Л.Жарикова, А.Калюжний, Е.Петрова, Н.Тарасенко, В.Шепель, В.Черепанова); теоретичні і методичні засади професійно-педагогічної підготовки студентів у ВНЗ (В.Андрущенко, В.Бондар, О.Глузман, О.Дубасенюк, А.Капська, Л.Кондрашова, Н.Кузьміна, О.Кучерявий, В.Луговий, О.Пехота, В.Семиченко, В.Сластьонін, Л.Хомич); функціонування гувернерства в сучасному освітньому просторі України, зокрема історичний аспект діяльності та підготовки гувернерів (Н.Ковалевська, О.Корх-Черба, Є.Сарапулова, В.Стинська, С.Трошина); зміст професійної підготовки гувернерів у системі середньої професійної та вищої освіти (А.Бардінов, А.Богуш, О.Біла, Л.Безбах, Г.Беленька, А.Ганічева, О.Савушкіна, Є.Петрова, Н.Рогальська, Д.Федоренко); основні напрями професійно-педагогічної діяльності гувернера в умовах варіативної освіти (К.Волинець, М.Головко, С.Куприянов, С.Марченко, Р.Охрімчук, Л.Пасечник, Н.Савельєва, Т.Скорик, С.Теплюк, Т.Тимохіна, Т.Ткачук, О.Шароватова); специфіка діяльності соціального гувернера та його підготовка у ВНЗ (І.Акіншева, Л.Завацька, З.Зайцева, Н.Корпач, Т.Лодкіна, Н.Максимовська, В.Постовий).

Науковці обґрунтували вихідні положення педагогічної іміджології – галузі наукового знання, яка досліджує механізми ефективного впливу зовнішнього вигляду людей одне на одного; це система, що поєднує теоретичні та практичні питання, зорієнтовані на побудову іміджу педагога. В її межах імідж вчителя розглядається як фактор успішності в професійній діяльності та інструмент творення міжособистісних зв'язків і соціальних відносин. Мета педагогічної іміджології полягає в тому, щоб науково обґрунтованим шляхом побудувати програму впровадження і реалізації іміджевих атрибутів педагога, а також образ сучасного навчального закладу. Образ педагога повинен формуватися з урахуванням специфіки його діяльності й потреб вихованців, при цьому необхідно пам'ятати, що кожен педагог – це “реклама” певної освітньої установи, бо через його образ в оточуючих складається враження про стан освіти взагалі.

Що стосується професійного іміджу гувернера, то його формування – складний особистісний процес, в якому етап навчання у ВНЗ – час здобуття відповідних професійних знань, умінь і навиків, найбільш важливий та складний, бо передбачає комплексну взаємодію системи факторів: цілеспрямований вплив професорсько-

викладацького складу у напрямі фахової підготовки та копітку роботу студентів з самовиховання та самоосвіти. Ця система потребує теоретичного обґрунтування, методичних розробок і практичного втілення.

Формування цілей статті... Мета даної статті полягала у спробі визначення теоретико-практичних основ формування індивідуального професійного іміджу майбутніх гувернерів у процесі здобуття професійної освіти у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження... У нашому баченні, гувернер – це особливий тип педагогічного працівника, який скеровує розвиток дитини, управляє процесами навчання й виховання у всій їх багатогранності на основі індивідуального підходу та з урахуванням здібностей, нахилів, інтересів дітей. Гувернерська діяльність відрізняється глибокою особистісною спрямованістю, є персоналізованою, може відбуватися в індивідуальних чи колективних формах (за умов наявності у сім'ї різновікових дітей), включає елементи навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості, має специфічні завдання, зміст, методи, носить неформальний й комфортний характер для усіх її учасників [5, 18]. Сьогодні в українській освітній практиці гувернерство зайняло відповідну нішу як система індивідуального навчання й виховання дитини в родині. Вона базується на наступних принципах: відкритості й незаангажованості взаємодії гувернера й вихованця; орієнтації на запити та потреби батьків; персоналізованого обліку особливостей та можливостей дитини; створення позитивного освітньо-виховного середовища; єдності освітньої й виховної діяльності домашнього наставника; орієнтації на максимальне розкриття здібностей і обдарувань дитини; культуровідповідності навчання й виховання у відповідності з традиціями, колоритом, рівнем розвитку соціуму, окремої сім'ї, навчання на максимальному рівні труднощів та необхідної доступності; соціальної спрямованості навчання й виховання як орієнтації на сучасні суспільні потреби [4, с. 113].

Гувернерська система формування особистості об'єднує дві складові: індивідуальне навчання й індивідуальне виховання дитини в домашніх умовах та має на меті формування освіченої, гармонійно розвиненої, комунікабельної особистості з активною життєвою позицією. Ретельне вивчення якостей, нахилів, уподобань вихованця й найповніше урахування їх при розробці індивідуальної навчально-виховної системи забезпечить цілеспрямоване формування у дітей таких необхідних рис, як працьовитість, розсудливість, завбачливість, серйозне й сумлінне ставлення до виконуваної справи, тобто підготовку до практичної діяльності у дорослому віці [8, с. 231-232]. Однак сьогодні, окрім людей, що володіють підприємницькими, діловими якостями, у соціумі високо поцінуються особистості з розвинутим естетичним смаком, художньо-творчими здібностями й уміннями. Їх комплексне формування ефективно відбувається у системі гувернерського навчання й виховання.

Щодо основних функцій діяльності сучасного гувернера, то дослідники виокремлюють як найсуттєвіші наступні: створення оптимально комфортних умов для освіти, виховання та розвитку дитини; налагодження педагогічно доцільних гармонійних стосунків у системі "гувернер-дитина-батьки"; прилучення дитини до навчання, надбань культури, творчої праці та трудової діяльності; піклування про здоров'я та фізичний розвиток дитини; формування духовно-моральних основ особистості, етики поведінки в суспільстві; формування системи елементарних знань про оточуючий світ; інтелектуальний розвиток дитини на основі урахування індивідуальних особливостей її розвитку [4, с. 97]. До варіативних видів діяльності гувернера відноситься музична освіта, навчання танцям, іноземним мовам, окремим видам спорту, супровід дитини до закладів додаткової освіти (наприклад, музичної, художньої чи спортивної школи, студії, гуртка тощо).

Підготовка домашніх наставників-гувернерів в умовах варіативної системи освіти відбувається в Україні в державній та недержавній освітній сферах і повинна враховувати особливості їх професійної діяльності, її складність й багатогранність. Саме тому модель формування особистості фахівця для освітньо-виховної роботи в родині слід вибудовувати на основі діяльнісного підходу, який передбачає опанування певними практичними та практико-технологічними уміннями й навичками. Так, до практико-технологічного блоку дослідники відносять уміння й навички, оволодіння якими дозволить домашньому педагогові не тільки якісно виконувати професійні функції, а й здійснювати навчання дітей у сім'ї (навчання малюванню, співам, грі на музичних інструментах, елементарній комп'ютерній грамотності і таке інше) в адаптованій до особливостей розвитку конкретної дитини формі [1, с. 126-127].

Система підготовки гувернерів, на думку російського дослідника С.Куприянова, у якості базових цілепокладальних компонентів містить, з одного боку, формування й розвиток необхідних професійних якостей (педагогічних знань, умінь, інтуїції), що забезпечать їм професійний підхід до діяльності, а з іншого – створення умов для постійного удосконалення власної педагогічної майстерності (формування установки на саморозвиток, залучення до експериментальної роботи) [7, с. 10]. Зміст цієї підготовки інтегрує загальнопрофесійне навчання та пошук й розвиток індивідуального професійного іміджу.

Професійна підготовка повинна забезпечити оволодіння майбутнім домашнім педагогом усім комплексом знань та практичних умінь для надання багатопрофільних послуг й педагогічної допомоги сім'ї в індивідуальному навчанні й вихованні дитини, її соціалізації, розвитку творчих здібностей, корекції поведінки; сприяти виробленню умінь надавати необхідну психолого-педагогічну допомогу батькам тощо. Розвиток гувернерського іміджу – це

система індивідуальної роботи, спрямована на розкриття й вільну самореалізацію його особистісного "Я", індивідуальної неповторності, притаманної кожному педагогу. Привабливий професійний імідж гувернера – запорука його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Класичний образ гувернантки, створений у художній літературі, – Мері Поппінс з романів англійської письменниці Памели Ліндон Треверс, став загальноприйнятним у свідомості більшості людей (перш за все потенційних споживачів гувернерських послуг – батьків). П.Л.Треверс створила образ "ідеальної няні": насправді ж її Мері Поппінс – молода жінка непримітної зовнішності ("Вона була худа, з великими руками і ногами і крихітними блакитними очками, які, здавалося, свердлять тебе наскрізь"; "... в неї блискуче чорне волосся..., вона струнка, руки й ноги в неї великі, а маленькі очі сині й проникливі...") [9]. У ній є щось чудернацьке і незрозуміле, дітям з нею робиться трохи страшно і, разом з тим, цікаво. На перший погляд вона сувора й недоступна; часто-густо так люто дивиться на своїх вихованців, що вони бояться слово вимовити. І, разом з тим, поряд з нею вони відчувають себе спокійно і надійно, завжди очікують якоїсь дивини. Знають, що таємнича няня прекрасно їх розуміє і завжди вгадує думки та бажання. Її відрізняє акуратність і прекрасні манери, туфлі Мері Поппінс завжди начищені, фартух накрохмалений, від неї виходить аромат мила "Сонячне світло" і тостів. Мері Поппінс – няня незвичайна, дивовижна й неповторна; вона казкова і справжня одночасно. Казковість цієї пані пояснюють тим, що письменниця знала багато міфів різних народів і це наклало свій відбиток на образ Мері Поппінс. А реальність дивовижної няні йде від конкретної людини – помічниці батьків Памели Ліндон Треверс, яка працювала у їх родині. Мері Поппінс довершена в усьому – завжди гарно одягнена, чепурна, досконало знає правила етикету, прекрасно доглядає дітей, шиє, штопає їхні речі, лікує. Вона навчає дітей доброти і умінню розпізнавати добро в оточуючих, не вимагати від людини того, що вона не в змозі зробити, не задавати запитань, коли знаєш відповідь. Своїх вихованців Мері Поппінс навчила двом найголовнішим в житті речам: умінню бачити казкове в звичайних речах і не боятися будь-яких змін [9].

Незважаючи на те, що цей образ дійсно багато у чому ідеальний та казковий, у ньому можна виокремити певні риси, які повинні бути притаманними сучасній Мері Поппінс, перед якою стоять інші (навіть більш складніші) завдання, ніж перед героїнею роману. Тобто певні зовнішні та внутрішні складові іміджу домашнього наставника (няні, учительки) можна взяти за основу у формуванні теоретичного підґрунтя іміджу сучасної гувернантки. Окрім того, зокрема, у теорії і практиці публік релейшнз (анг. public relations – стосунки з публікою, зв'язки з громадськістю) імідж тлумачиться як уявлення про людину, товар чи інститут, що спрямовано формується у масовій свідомості за допомогою засобів масової інформації [6, с. 187]. Він складається з зовнішнього образу (одягу і речей, міміки, поз і жестів) та внутрішнього образу, який неможливо побачити, але який відчувається й дуже впливає на сприйняття людини оточуючими (вміння правильно будувати спілкування, позитивні якості особистості, вміння розуміти людей і вміння справляти враження). Імідж – це знакові характеристики, в яких наявні форма і зміст. Ми запам'ятовуємо спочатку форму, яка потім робить своєрідний "посил" на подальші змістовні характеристики самого іміджу. Найбільш впливовими для іміджу є візуальні характеристики. Візуальний імідж, який люди створюють самі, ми помічаємо в першу чергу. Тіло, поза, одяг надають масу інформації іще до того, як людина до нас заговорить. Імідж людини – це думка про цю людину у групі людей в результаті сформованого в їхній психіці образу цієї людини, що виник унаслідок прямого їхнього контакту з цією людиною або унаслідок отриманої про цю людину інформації від інших людей [6, с. 187].

"Імідж" (image – з англійської – образ, відображення, подоба, ікона, лице) при неглибокому розгляді акцентує увагу на зовнішній стороні діяльності і сутності людини, однак насправді саме у зовнішніх ознаках найкраще виявляється глибинна сутність. Вдалиий імідж – це здатність навіяти оточуючим, що його носій є втіленням ідеальних якостей, які вони хотіли б мати, якби були цією людиною. Поняття іміджу окреслює не лише природні властивості особистості, але й соціально напрацьовані: він пов'язаний як із зовнішнім виглядом, так і з внутрішнім змістом людини, її психологічним типом, риси якого відповідають запитам часу, суспільства. Надбання педагогом позитивного професійного іміджу не самоціль, але володіння ним складає суттєву особистісну й професійну характеристику людини, має глибокий практичний зміст. Стрижневим у формуванні іміджу є можливість передати через певні імідж-сигнали інформацію про себе, свої істинні, глибинні (особистісні і професійні) погляди, ідеали, плани, діяльність.

Вищезазначене означає, що сьогодні під іміджем розуміють цілісну систему зовнішніх характеристик людини, що покликані підкреслити або ж створити унікальність, своєрідність особистості. Акцент робиться саме на зовнішній стороні, однак вона необхідна для представлення внутрішнього ядра людини, його інтелектуальних і моральних особливостей. Імідж здійснює відповідний вплив на особисту та професійну сферу людини. Для педагога створення позитивного іміджу є ключем до успіху і запорукою визнання учнів.

У Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича соціальних гувернерів готують як спеціалізацію напряму підготовки "Соціальна педагогіка". Зважаючи на специфіку діяльності соціального гувернера, який розглядається як фахівець з психолого-педагогічної та соціально-медичної підтримки дітей з особливими потребами, що здійснює свою діяльність безпосередньо у сім'ї чи соціально-реабілітаційних, або

опікунсько-виховних закладах [5, с. 18], було розроблено навчальний план, робочі навчальні програми професійно-зорієнтованих дисциплін, які сприяли б ефективній підготовці такого фахівця. Концептуальним підґрунтям слугує положення, що професіоналізація процесу навчання у вищій школі починається зі створення спеціального освітньо-виховного середовища, яке має відповідні якісні характеристики, компоненти, складові й повинно стати об'єктивною умовою та чинником формування майбутнього спеціаліста. У цьому контексті була здійснена модернізація змісту професійної підготовки шляхом добору (створення) фундаментальних дисциплін, "спроектованих" на майбутню професійну діяльність; передбачене конструювання викладачами таких способів діяльності студентів, які б імітували їх майбутню професійну діяльність, тобто сприяли розвиткові відповідних якостей студентів: умінь аналізувати, інтерпретувати, систематизувати, узагальнювати, що забезпечить їх професійну підготовку, засвоєння наукових знань.

Створення й функціонування освітньо-виховного середовища ВНЗ як чинника професійного становлення майбутніх гувернерів, компоненти й складові якого є цілісною системою, передбачає наявність таких педагогічних умов: конструювання та відбір змісту професійної освіти відповідно до моделі майбутньої фахової діяльності; організація навчально-виховного процесу на принципах педагогічної взаємодії та співробітництва; упровадження імітаційно-ігрового підходу в навчанні; створення психологічного комфорту, свободи вибору способів вирішення навчальних завдань, ситуації успіху студентів.

Послідовне моделювання цілісного змісту і умов майбутньої професійної діяльності пронизує матеріал професійно-зорієнтованих курсів з підготовки гувернерів у Чернівецькому університеті ("Теорія та історія гувернерства", "Технології роботи соціального гувернера", "Дошкільна педагогіка і психологія", "Методика індивідуального навчання", "Педагогіка сімейного виховання", "Музичне виховання та хореографія", "Самообслуговування та соціально-побутове орієнтування інвалідів", "Розвиток мовлення і дитяча література", "Художньо-прикладна діяльність", "Практичний курс іноземної мови з методикою навчання", "Домоведення" та ін.). На семінарських та практичних заняттях упроваджуються активні методи навчання: мікроповіді з реферуванням визначених проблем, рольові ігри, самоаналіз діяльності студентів, розробка практичних пам'яток виходу з певних професійних чи конфліктних ситуацій, брейн-ринги, прес-конференції, ділові ігри, брейнстормінги, виконання творчих завдань, розробка правил, картографія педагогічної ситуації, апробація тестів тощо.

Вище зазначені професійно-орієнтовані навчальні дисципліни підготовки гувернерів містять значний простір для використання імітаційних ігрових технологій, зокрема, ділових ігор як імітації професійно-педагогічної діяльності, пов'язаної з управлінням навчально-виховним процесом, рольових ігор як імітаційної форми активного навчання, що має на меті розвиток у студентів аналітичних здібностей, прищеплення умінь приймати рішення в різних професійних ситуаціях. Тим більше, що діяльність гувернера значно відрізняється від роботи інших педагогічних працівників (вчителя, вихователя ДНЗ, соціального педагога), має елементи імпровізації, потребує творчого підходу, урахування умов життєдіяльності сім'ї та особливостей вихованця.

Окрім того, вважаємо за можливе й доцільне уведення до системи професійно-зорієнтованих навчальних дисциплін майбутніх гувернерів у ВНЗ спецкурсу "Педагогічна майстерність гувернера" як підсумкового, узагальнюючого предмета. Він може вивчатися на 4 курсі (у 8 семестрі), охоплювати 2 кредити і його метою визначаємо формування систематизованих знань щодо специфіки гувернерської діяльності як особливого виду педагогічної професії; основних професійних та особистісних рис гувернера-майстра; розвиток зовнішніх та внутрішніх складових індивідуального іміджу гувернера; опанування практичними вміннями й навичками професійного гувернера, зокрема, розвитку комунікативних, креативних якостей, мистецтва взаємодії з вихованцем, членами його родини.

Структурно спецкурс може об'єднувати два тематичних модулі: "Професія сучасного гувернера: особливості функцій, обов'язків, видів діяльності" та "Індивідуальний професійний імідж гувернера: функції, складові, ознаки". Серед важливих теоретичних тем, які необхідно опанувати студентам, виокремимо: "Суспільна значущість сучасної професії гувернера (соціального гувернера)"; "Особливості професійної діяльності домашнього наставника"; "Комунікативність як провідна професійно-особистісна якість гувернера та шляхи її розвитку"; "Особливості спілкування гувернера з вихованцем та членами його родини"; "Конфлікт у діяльності гувернера та шляхи його вирішення й попередження"; "Стиль в діяльності гувернера"; "Авторитет гувернера: суб'єктивні та об'єктивні фактори становлення"; "Зовнішній та внутрішній імідж гувернера"; "Функції та ознаки гувернерського іміджу"; "Складові іміджу гувернера (установка, позиція, легенда)"; "Принцип виховання собою" як провідна настанова діяльності гувернера" та ін.

Кількість навчальних годин, на нашу думку, необхідно розподілити наступним чином: 1/3 годин – лекційні заняття, 2/3 – семінарські (практичні) заняття. На практичних заняттях важливо передбачити активні методи та форми роботи, звернувши особливу увагу на практичні шляхи створення зовнішнього іміджу гувернера (одяг, зовнішність), розвиток мовлення й комунікативності (дикція, інтонація), жести, постава тощо. Саме таким чином формуватимуться такі якості професійно-особистісної культури гувернера, як чарівність, безпосередність,

позитивна емоційна палітра особистості, готовність до творчості і творення, працездатність й здатність до прогнозування. На практичних заняттях доцільно проводити й діагностичну роботу, зваживши на ту обставину, що студенти 4 курсу вже практично сформовані фахівці. Рекомендуємо тестові випробування, як от – тест на визначення почуття невпевненості у собі; методики визначення темпераменту та відповідних їм екстра- та інтроверсії як індивідуальних характеристик особистості; методика визначення емоційної стійкості (стабільності) – нестійкості (нейротизму, тривожності) та інші. Моделювання різноманітних педагогічних ситуацій у рольових іграх дасть можливість студентам закріпити теоретичні знання, “програти” конкретні епізоди життя певної родини.

Підсумком вивчення спецкурсу може бути залік, який рекомендуємо провести у формі презентації-захисту професійного портфоліо майбутнього гувернера, або виконання індивідуальної творчої роботи з визначеної тематики з метою з'ясування рівня готовності студентів до професійної діяльності.

Висновки... Таким чином, формування індивідуального професійного іміджу майбутнього гувернера у процесі фахової підготовки у ВНЗ передбачає особистісно-орієнтований підхід, що стає основою функціонування відповідного освітньо-виховного середовища й вимагає від студента визначення власної навчальної мети, усвідомлення особистісної освітньої траєкторії та створення особистого освітнього продукту, який відображає досвід практичної діяльності щодо засвоєння ним засобів діяльності, а також його власну творчість як майбутнього спеціаліста. Створення особливого освітньо-виховного середовища у ВНЗ з інноваційною, професійно-креативною спрямованістю впливає на мотивацію навчання студентів, залучає їх до різноманітних видів самостійної роботи, внаслідок чого підвищується їх рівень знань, умінь, навичок, набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної діяльності, а отже, підвищується якість освіти. Взаємодія у ньому будується на засадах творчої взаємодії суб'єктів освітньо-виховної діяльності; концептуальними засадами є добровільність і партнерство, визначальними ознаками – особистісний розвиток всіх учасників освітньо-виховного середовища, а очікуваним результатом стає позитивна динаміка сформованості професійних та особистісних якостей.

Подальшої розробки потребують практичні аспекти формування професійного іміджу майбутнього гувернера, зокрема, у процесі проходження неперервної педагогічної /соціально-педагогічної практики.

Література

1. Ганичева А.Н. Подготовка воспитателя-гувернера в системе среднего профессионального педагогического образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01/Ганичева Алла Николаевна. – М., 1996. – 160 с.
2. Гордон Э. Столетия тьюторства: монография /Эдвард Гордон, Элайн Гордон. – Ижевск : ERGO, 2008. – 351 с.
3. Журавлев Д. Имидж учителя – необходимость или дань моде? /Д.Журавлев //Народное образование XXI век. – 2003. – №7(№1330). – С. 24-37.
4. Зверева О.Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание /О.Л.Зверева, А.Н.Ганичева. – М. : Академия, 2000. – 158 с.
5. Кобилянська Л.І. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх гувернерів: навч.-метод. посібник /Л.І. Кобилянська. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. – 248 с.
6. Королько В. Г. Основы публичной речи: навч. посібник /В.Г.Королько. – К. : Інститут соціології НАН України, 1997. – 266 с.
7. Куприянов С.В. Организация работы гувернерской службы / Сергей Владимирович Куприянов. – Иваново, 1992. – 32 с.
8. Сарапулова Е.Г. Психолого-педагогические основы навчально-виховної діяльності гувернера: монографія /Євгенія Геннадіївна Сарапулова. – К. : МАУП, 2003. – 264 с.
9. Трэверс П. Мэри Поппинс от А до Я / Памела Трэверс. – М. : Худ. л-ра, 1988. – 276 с.

Кобылянская Л.И.

Формирование профессионального имиджа будущего гувернера в процессе обучения в ВУЗе

В статье рассматривается проблема формирования индивидуального профессионального имиджа будущих гувернеров. Система подготовки предполагает формирование и развитие необходимых профессиональных качеств, знаний, умений, ее составляющей является поиск профессионального имиджа; система работы, направленной на самореализацию неповторимости педагога. Автор статьи убежден, что введение спецкурса “Педагогическое мастерство гувернера”, в котором будут рассматриваться пути формирования составных имиджа через систему практических занятий, тренингов, будет способствовать решению этой задачи.

Ключевые слова: гувернер, профессиональный имидж, профессиональная подготовка, профессиональные и личностные качества, составляющие имиджа, профессионально ориентированные учебные дисциплины.

Kobylanska L.I.

Formation of the professional image of the future tutors during university studies

This paper deals with the problem of formation of individual professional image of the future tutors during their studies in high school. The system of training tutors involves the formation and development of the necessary professional skills, knowledge and abilities. Another important component of this system is the search and development of professional image. Development of tutor image is a system of individual work that focuses on disclosure and free self-realization of one's personal "I", individuality inherent to each teacher. Attractive professional image of a tutor is the key to competitiveness in the educational market.

The professional image of teaching staff is based on several factors. The external characteristics of a person that are designed to accentuate or create one's uniqueness and originality have to be taken into consideration. But not less important for teachers (and also tutors) are one's internal characteristics. Gestures, manners, communication qualities, pedagogical tact, language culture, pedagogical intuition are important components of image. The formation of these components occurs during professional training. The individual

professional image shows personal tutor holistic way, one's most important business and personal qualities. Well-formed image should match the status and social role of tutor in the educational space.

The author believes that formation and development of individual professional image of the future tutor is relevant and appropriate in the general educational, social and educational sciences. Besides, it is possible to implement a special course "Pedagogical skills of a tutor". In a system of practical classes and trainings the ways of creating the main components of image can be examined.

Key words: tutor, professional image, professional training, professional and personal qualities, components of the image, professionally oriented disciplines.

Подано до редакції 26.03.2014.

УДК 371.2:37.032

© 2014

Коваленко Ю.Б.

САМОРОЗВИТОК ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН НАУКОВО-ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз формування саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційної безпеки, в процесі вивчення дисциплін науково-природничого циклу у ВНЗ (методика теорії розв'язання винахідницьких завдань). Визначено наукові засади та шляхи психолого-педагогічного забезпечення ефективності цього процесу.

Ключові слова: саморозвиток, компетентність саморозвитку, компетентнісний підхід, системний підхід, синергетичний підхід, методологія навчання, технологія навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вдосконалення науково-теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців є однією з найактуальніших проблем у світовій та вітчизняній професійній освіті. Сучасне суспільство має фундаментальну освітню потребу у формуванні особистості, здатної до саморозвитку і самовдосконалення; особистості, яка б легко адаптувалася до швидкозмінних соціальних та технологічних умов; мала високий інтелектуальний та творчий потенціал, вміла використовувати набуті знання як до розв'язання прикладних завдань, так і до продукування нових знань.

Сучасна парадигма освіти ставить у центр освітньої діяльності формування саме компетентної особистості. Навіть найкраще викладання, яке базується на засвоєнні певної суми знань і вміння відтворювати їх під час контролю, все ж не можуть забезпечити майбутнього фахівця з інформаційної безпеки знаннями на все життя. Особливо це зрозуміло в сучасних умовах динамізму зміни знань та інформації, що призводить до втрати людиною певних компетентностей. У таких умовах актуальною постає проблема формування компетентності саморозвитку особистості, яка дозволяє їй залишатися конкурентоспроможною на ринку праці та сприяти процесу самореалізації. Компетентне ставлення особистості до життя означає потребу в самопізнанні, саморозумінні, самореалізації в професійній діяльності [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема саморозвитку особистості перебуває у центрі уваги багатьох науковців. На теоретико-методологічному рівні проблема саморозвитку особистості знайшла своє висвітлення в працях вітчизняних (Г.Костюк, І.Бех, Б.Вульф, О.Газман, Г.Звенигородська, В.Зінченко, О.Киричук, Б.Кобзар, Л.Кулікова, А.Меренков, М.Ценко) та зарубіжних (Р.Бернс, А.Маслоу, Г.Олпорт, К.Роджерс та ін.) дослідників. Особливою глибиною вирізняються дослідження у таких напрямках: теоретичні розробки феномену «саморозвиток особистості» (О.Киричук, О.Корніяка, І.Кузьменко); рефлексивні механізми «саморозвитку особистості» (І.Булах, О.Дубовенко, О.Ільїн, О.Колесник, І.Слободенюк); онтогенетичні етапи «саморозвитку особистості» (І.Маноха, Т.Серебряна, Т.Пунцева); дослідження характеру мотивації саморозвитку (В.Волков, А.Дмитренко, Т.Дмитрова); визначення провідних засобів «саморозвитку особистості» (В.Гребенюк, П.Горностаї, Є.Саянова); визначення провідних шляхів саморозвитку фахівця як необхідної умови його ефективної діяльності (Т.Титаренко, Н.Чепелева, В.Щербакова).

Основним завданням нашого дослідження є вивчення особливостей формування саморозвитку майбутніх фахівців з інформаційної безпеки в процесі вивчення дисциплін науково-природничого циклу у ВНЗ. Слід зазначити, що психологічні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у вітчизняній психології досліджувалися в зв'язку з аналізом професіоналізації особистості в межах теорії діяльності (Ю.М. Забродін, О.А. Конопкін, О.М. Леонт'єв, Б.Ф. Ломов, В.Д. Шадріков та ін.); психологічних концепцій професійного становлення та професійного розвитку особистості в рамках особистісно-розвиваючого (Г.О. Балл, Є.О. Климов, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна, Б.О. Федоришин та ін.) та акмеологічного підходів (А.А. Деркач, Н.В. Кузьміна, В.А. Семиченко, А.П. Ситников, Т.А. Ясюкова та ін.), особливостей самоактуалізації особистості в процесі професійної підготовки й діяльності (О.О. Бодальов, Л.М. Мітіна, Л.М. Ожигова, А.О. Реан).

Зробивши аналіз наукового матеріалу, слід зазначити, що проблема саморозвитку майбутніх фахівців з інформаційної безпеки в процесі вивчення дисциплін науково-природничого циклу залишається недостатньо розробленою [2].